

ВІДТВОРЕННЯ ПРАГМАТИКИ МЕМІВ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

RENDERING THE PRAGMATICS OF MEMES IN ENGLISH-UKRAINIAN TRANSLATION

Карпенко Н.А.,

orcid.org/0000-0003-2922-0384

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій
Національної академії Національної гвардії України

Стаття присвячена дослідженню мемів в аспекті англо-українського перекладу. Метою розвідки є виявлення прагматики мемів та визначення способів перекладу, що забезпечують її відтворення в англо-українському перекладі.

Меми є ключовим елементом інтернет-комунікації, а їх дослідження є актуальним та необхідним, зважаючи на динаміку мовних засобів їх вербалізації та значущість цих одиниць у межах національно-культурного простору певної країни, що формується під впливом глобалізації як визначального чинника розвитку людства.

У статті схарактеризовано мем як ключову одиницю інтернет-комунікації, що транслює загальнолюдські цінності, пріоритети, тенденції сучасності та є засобом самоідентифікації. Окреслено основні ознаки та особливості інтернет-дискурсу як виміру, де виникає особливий тип мовлення із властивими йому правилами та закономірностями. Визначено витоки та генезу поняття "мем", виявлено сутність та властиві йому ознаки. Схарактеризовано прагматичний потенціал мемів та способи перекладу, що дозволяють відтворити інтенції адресанта та забезпечити необхідний прагматичний вплив. Меми розглядаються як одиниці віртуального спілкування, що є наслідком процесу глобалізації та інформатизації суспільства. Фонові знання є необхідними для їх розуміння та перекладу, оскільки однією з властивих мемам характеристик є прецедентність, а їх джерела – твори мистецтва, буденні проблеми, моделі поведінки, події політичного, культурного життя та ін.

Особливу увагу приділено прагматичній адаптації мемів в англо-українському перекладі. Виокремлено та проаналізовано меми, джерелами яких є серіали, проблеми, моделі поведінки та цінності сучасного суспільства. Визначено лексичні та граматичні трансформації, що забезпечують відтворення прагматики в перекладі українською мовою.

Ключові слова: адресант, мем, прагматика, прагматична адаптація, прагматичний вплив, інтернет-комунікація, трансформації.

The article is devoted to studying memes in terms of English-Ukrainian translation. The aim of the research is to define the pragmatics of memes and characterise ways of translation that provide its rendering in English-Ukrainian translation. Memes are key element of internet-communication and their studying is relevant and necessary taking into account the dynamics of language means of their verbalisation and importance within national and cultural dimension of a particular country that is formed under the influence of globalisation as a defining factor of human development.

Meme was characterised as a key unit of internet-communication, that exposes human values, priorities, tendencies of modern world, and functions as a means of self-identity. The main features of internet-discourse, as a dimension where a special type of language with its characteristic rules and regulations arises, were highlighted. The sources and genesis of the term "meme" were defined, its essence and characteristics were identified. Pragmatic potential and ways of translation providing rendering the intentions of the author and intended influence were defined. Memes are studied as units of virtual communication and a consequence of globalisation and informatization of society. Background knowledge is essential for understanding memes as one of their characteristics is precedence, and their sources are works of art, everyday issues, patterns of behaviour, political and cultural events etc.

Special attention is paid to pragmatic adaptation of memes in English-Ukrainian translation. Memes that come from series, problems, patterns of behaviour, and modern values were analysed. Lexical and grammatical transformations providing rendering their pragmatics into Ukrainian were defined

Key words: meme, pragmatics, pragmatic adaptation, pragmatic influence, internet-communication, transformations.

Постановка проблеми. Зміни сучасного світу є унікальними, оскільки жоден період розвитку людства не позначений такою світоглядною динамікою та залежністю від інформаційного потоку, що безперешкодно та миттєво долає кордони із безпрецедентною швидкістю.

Комунікація сьогодення є сферою, що демонструє такі глобальні зміни якнайкраще. Новітні досягнення, що трансформували стиль та спосіб

спілкування, назавжди змінили людство, а мережа інтернет уможливила миттєвий обмін інформацією. Спілкування перемістилося з реального світу у віртуальний, що має свої характеристики та закономірності, які потребують уваги лінгвістів, зважаючи та значущість та ключову роль інтернет-дискурсу в житті сучасної людини. Меми є важливим елементом інтернет-спілкування, а їх дослідження є актуальним та необхідним, зва-

жаючи на недостатню кількість присвячених їм студій, динаміку мовних засобів їх вербалізації, а також значущість у межах національно-культурного простору певної країни та глобалізації як визначального чинника розвитку людства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Інтернет-комунікація як специфічний процес досі не є достатньо дослідженою, що вочевидь є наслідком динамічної сутності віртуального спілкування, що генерує нові мовні одиниці, які потребують уваги лінгвістів надзвичайно швидко, зважаючи на перманентність змін у його структурі. Серед праць присвячених інтернет-комунікації варто зазначити важливий доробок Д. Крістала [6] та С. Херінг [8]. Дослідження мемів найбільш широко розглянуто закордонними вченими, зокрема відзначаємо розвідки Л. Шифман [9], Р. Докінза [7], Д. Рашкоффа [10], С. Блекмора [3] та ін. Як зазначає О. І. Чернікова [3], праці якої також сфокусовані на дослідженні мемів, проблема перекладу мемів залишається поза увагою як вітчизняних, так і європейських та американських мовознавців.

Постановка завдання. Увага вчених до інтернет-комунікації спричинена її властивістю впливати на літературну мову та виявляти й демонструвати потенціал мовних засобів, що породжуються в процесі віртуального спілкування. Варто зазначити, що меми часто мають деструктивний вплив на літературну мову. Разом із тим вони породжують низку цікавих для дослідження мовних одиниць, що демонструють явище мовної гри, яка є вартісним об'єктом дослідження у лінгвістичному аспекті.

Метою статті є виявлення прагматики мемів як одиниць інтернет-дискурсу, що транслюють цінності, пріоритети людства на сучасному етапі його розвитку та схарактеризувати способи перекладу, що забезпечують відтворення прагматики мемів в англо-українському перекладі.

Визначена мета зумовлює виконання таких завдань: 1) схарактеризувати мем як одиницю інтернет-спілкування; 2) визначити прагматику мемів, що її відтворення є необхідним в англо-українському перекладі; 3) схарактеризувати способи перекладу, що забезпечують відтворення прагматики оригіналу.

Виклад основного матеріалу. Сучасний світ позначений тенденцією до інформатизації як явища, що передбачає трансформацію суспільства внаслідок доступності інформації широкому загалу. Одним із основних середовищ обміну даними є мережа інтернет, у якій виникає новий вимір існування людства зі своїми правилами та характеристиками. Особливо розглядають і мову

інтернету із притаманними їй властивостями. Зокрема британський дослідник Д. Крістал виявляє низку термінів на позначення мови віртуального спілкування у своїй праці «Мова та інтернет» [6] (порівн. 'Netspeak', 'Netlish', 'Weblish', 'Internet language', 'cyberspeak', 'electronic discourse', 'electronic language', 'interactive written discourse', 'computer-mediated communication').

Для такого особливого типу мовлення природним є виникнення нових функціональних одиниць, що активно циркулюють у мережею та свідчать про самотність інтернет-комунікації. Однією з них є мем, що зараз є чи не найбільш актуальною функціональною одиницею віртуального спілкування.

Термін «мем» був уведений ще до появи інтернету в 1976 році англійським біологом Р. Докінзом, де був ужитий для позначення одиниць, з яких складається культура та які здатні «розмножуватися» [7]. Сьогодні мем визначають як одиницю популярної культури, що поширюється, імітується та трансформується окремими інтернет-користувачами та створює колективний культурний досвід [10, с. 367]. Меми є значущими складовими цифрової культури, що є визначальною сьогодні, а їх вплив є суттєвим: вони формують образ мислення, поведінку та дії соціальних груп [10, с. 365].

Прагматика мемів забезпечується текстом (вербальний мем), зображенням (невербальний мем) або поєднанням тексту та картинки. Тут ідеться про комплексні вербально-візуальні меми [4] або креолізовані меми, що й були предметом цього дослідження. Більшість науковців вважають основною функцією мемів розважальну [2, с. 92], однак безперечно вони вербалізують психологічні, етичні, політичні, побутові проблеми. Вони виконують низку функцій: зокрема інформативну, самоідентифікаційну, експресивну, оцінну та ін. Їх прагматика також полягає у встановленні міжкультурного спілкування, що стає можливим завдяки використанні англійської мови як мови міжнародного спілкування, що уможливило обмін мемами між користувачами, які є представниками різних культур та можуть бути залучені до глобальної інтернет-культури.

Переважно меми творяться англійською мовою, зважаючи на її статус міжнародної, а внаслідок глобалізації миттєво потрапляють у національно-культурний вимір іншої країни. Тоді й постає питання їх перекладу. Інколи про їх переклад не йдеться, оскільки деякі меми є локальними та мають значення лише в межах певної території (наприклад, *'візитка Яроша'*).

Під час перекладу мемів необхідно забезпечити адекватний переклад, що викликає у іншомовного отримувача реакцію, яка відповідає комунікативним інтенціям адресанта. Оскільки адресат є представником іншого культурно-етнічного простору, то тут ідеться про прагматичну адаптацію вихідного тексту, а саме про трансформації тексту перекладу з метою викликати відповідну реакцію. Адаптацію розглядають як тип перекладу з домінують прагматичною настановою та орієнтацією на стереотипи очікування носіїв мови-реципієнта та його культури [1, с. 79]. Таким чином, для перекладу мема першочерговим є визначення його прагматики, з'ясування інтенцій автора та забезпечення такого ж прагматичного впливу шляхом використання найбільш доцільних способів перекладу.

Меми дають простір для креативності кожному користувачу інтернету. Часто мем стає вірусним, а згодом і серійним. Так, малюнок бразильського карикатуриста 2013 року, несподівано отримав популярність у 2021. Старий новий мем викликав низку асоціацій та емоцій, користувачі почали ділитися моментами, що викликають у них радість та сум.

В обох випадках меми виконують розважальну функцію та спрямовані на те, щоб викликати сміх у адресата. У першому випадку (Рис. 1) для перекладу використано модуляцію, що дозволяє донести зміст повідомлення до читача.

Актуальним є наступний варіант мема (Рис. 2), що подає настрої соціуму за період карантину та коронавірусної хвороби. У наведеному прикладі автор удається до непрямой комунікації та замість закликати не дивитися новини, подає картинку, що відображає позитивний настрій людини, яка їх не дивиться. Натомість персонаж зліва транслює негатив, що є наслідком психологічного впливу

новин щодо ситуації з пандемією на емоційно-психологічний стан людей сьогодні. У цьому випадку використано перестановку *New Covid variant* – *Новий варіант Ковід* та конкретизацію, іменник *variant* перекладаємо як *штам*.

Звертаємо увагу на мем із зображенням хлопця на ім'я Білл (Рис. 3), що бере свій початок у 2015 році та містить зображення хлопця та текст, у якому часто висміюється поведінка людей в соціальних мережах, а саме тих, які роблять пост про події зі свого життя, що їх варто було б лишити поза увагою загалом. Така модель поведінки поширена як за кордоном, так і в Україні, тому мем стає поширеним і в нашій країні. В українському культурному просторі мем потребує адаптації, зважаючи на те, що ім'я Білл у ньому не функціонує. Тому доречним вважаємо використання імені, що є звичним для пересічного українця. До того ж у мережі інтернет виявляємо цей мем з іменами *Тарас*, *Петро*, *Микола*, що їх використано для відтворення прагматики оригіналу. Зазначимо, що в усіх випадках перекладу мема про Білла перша та заключна частини є клішованими, що є характерним серійним мемам, порівн.: *Це Микола...Микола розумний. Будь, як Микола*.

У цьому прикладі використано вилучення: вилучено лексеми *every single*, а також прикметник *damn*. Також використано модуляцію *to capture a moment* – *зберігати моменти*, а для перекладу ідіоми *at every point* використано аналог *на кожному кроці*.

Як прецедентні феномени меми часто містять культурні конотації, що викликають у носіїв мови розуміння їх приналежності до конкретного національного простору, до специфічної сфери культурно значущих феноменів, цінностей та стереотипів. Відповідно для правильного сприйняття та розуміння мема та досягнення потрібного

Рис. 1.
Не взяв нічого випити в дорогу – Взяв трохи випити в дорогу

Рис. 2.
Новий штам Ковід – Не дивиться новини

Рис. 3.

Це Микола Микола збирається у відпустку Микола не постить фото, які він робить на кожному кроці Замість цього, Микола зберігає всі моменти з відпустки для себе Микола розумний Будь як Микола

комунікативного ефекту, реалізації прагматики важливими є фонові знання адресата, контекст, обізнаність у сучасному культурному просторі. Джерелом таких мемів є об'єкти кіноіндустрії, живопису або ж іншого культурного феномену (персонаж, предмет та ін.). Так популярний серіал «Гра в кальмара» генерував низку мемів (Рис. 4, 5), що їх розуміння можливе за умови, якщо адресат переглянув серіал або знайомий із сюжетом фільму. Тут важливий елемент упізнавання, здогадки, що забезпечує задоволення від розгадування та розуміння непрямого повідомлення.

Значення цього мема, що в гумористично-саркастичній манері повідомляє про скрутне матеріальне становище людини, актуалізується завдяки знанню сюжету серіалу. Розуміння повідомлення також слугує самоідентифікації адресата, який таким чином відчуває свою приналежність до сучасних трендів та культурного виміру. Для перекладу використано модуляцію (*how I'm doing financially – як мої фінансові справи*).

Наступний мем (Рис. 5), що також виник під впливом популярності вище згаданого серіалу,

Рис. 5.

Мої очікування стосовно життя – Яким є моє життя насправді

Рис. 4.

Коли люди питають, як мої фінансові справи

також демонструє необхідність фонових знань для його розуміння.

Для перекладу використовуємо лексичні та граматичні трансформації: модуляцію, що дозволяє відтворити значення мема, а також заміну двоскладного речення в оригіналі односкладним.

У наступному прикладі, що містить фото головного виконавчого директора корпорації Google Сундара Пічаї у юності та сьогодні (Рис. 6), виявляємо ідіому *Once a loser, always a loser*. Ідіоми є одними з найпоширеніших мовних одиниць, що забезпечують емоційно-експресивну складову мемів, слугують здійсненню прагматичного впливу, а також часто становлять проблему під час перекладу. У цьому випадку використовуємо приблизний еквівалент *Невдаха завжди лишається невдахою*, що забезпечує відтворення прагматики оригіналу в українській мові.

У наведеному прикладі коментар, доданий нібито чоловіком дівчини, котра давно відмовила у стосунках звичайному хлопцеві, допомагає

Рис. 6.

– 10 років тому вона мені відмовила. Зараз я виконавчий директор Google і її чоловік працює на мене Хав'єр: – І все одно вона не з тобою. Тож невдаха завжди лишається невдахою

створити комічний ефект та наголосити на тому, як кардинально може змінюватися життя та ролі статусу у сприйнятті особистості.

Висновки. Отже, меми – це потужний інструмент, що відображає низку аспектів сучасного життя та уможлиблює доступ до них, та в свою чергу потребує досліджень у сфері соціолінгвістики та інших суміжних наук. Функціонування однакових мемів а англійській та українській культурах є свідченням та наслідком глобалізації, прийняття уніфікованих культурних цінностей та глобальної ментальності. Тому їх переклад є необхідним для забезпечення спільного простору знань в епоху інформатизації. Мемам властива наявність значної кількості розмовної

лексики, сленгу, ідіом, що мають бути відтворені в перекладі для забезпечення необхідного прагматичного впливу. Фонові знання перекладача також відіграють важливу роль, оскільки мемам характерна прецедентність.

Для відтворення прагматики мемів використано трансформаційну модель перекладу. Основним способом перекладу є модуляція, що дозволяє найбільш повно відтворити прагматику оригіналу.

Недостатня кількість досліджень, присвячених мемам в аспекті перекладознавства, а також їх актуальність зумовлюють перспективу подальших досліджень, що її вбачаємо в розробці теорії перекладу мемів із фокусом на відтворення їх прагматики в англо-українському перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Демецька В.В. Теорія адаптації в перекладі: кросс-культурні та перекладознавчі проблеми. Херсон: МЧП «Норд», 2006. 378 с.
2. Смола Л. Мем як інструмент інформаційної війни. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2019. С. 91-95.
3. Чернікова О.І. Вербальний мем: лінгвістичний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. Випуск 51. С. 354-356.
4. Чернікова О.І. Вербальний, невербальний та комплексний мем: класифікація за способом подання та сприйняття інформації в інтернет-середовищі (на матеріалі англійських кіномемів). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Серія Філологія. Том 18. № 1. 2015. С. 151-156.
5. Blackmore S. The Third Replicator. URL: <https://opinionator.blogs.nytimes.com/2010/08/22/the-third-replicator/> (дата звернення 28.06.2022).
6. Crystal D. *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. 272 p.
7. Dawkins R. *The Selfish Gene*. Oxford: Oxford University Press, 2000. 384 p.
8. Herring S. Computer-mediated discourse analysis: an approach to researching online communities. *Designing for Virtual Communities in the Service of Learning*. New York: Cambridge University Press. P. 338-376.
9. Rushkoff D. *Media Virus! Hidden Agendas in Popular Culture*: Ballantine Books, 1996. 368 p.
10. Shifman L. Memes in a Digital World: Reconciling with a Conceptual Troublemaker. *Journal of Computer-Mediated Communication*. Volume 18. Issue 3. 2013. P. 362–377,